

IN LAUDEM NOVAE SCHOLAE

Philippus Melanchthon

https://dl.dropboxusercontent.com/u/11928903/Philippi_Melanthonis_Opera_quae_supersun.pdf

No. 12.	an. 1526.	
In laudem novae scholae		Slavinājums jaunatklājamai skolai
Oratio Phil. Mel. In laudem novae scholae, habita Noribergae in corona doctiss. virorum, et totius ferme Senatus. M.D.XXVI		Filipa Melanhtona galvas runa slavinājums jaunatklājamai skolai, turēta Noribergā vismācītāko vīru un gandrīz visa Senāta priekšā. 1529.
		No latīņu valodas tulkojis Dainis Zeps
Quod vobis et liberis vestris, et universae Reipub. faustum foelixque sit! Amplissimi viri, quemadmodum optabatis, ludum literarium aperiunt hi, quos huc publico consilio ad docendas honestas disciplinas, accersistis, idque vobis mea voce publice denunciare voluerunt. Nam cum in scena hoc servetur, ut ante actionem de Poetae voluntate, seu de fabulae argumento dicat prologus, postulaverunt a me isti, pro iure amicitiae, quae mihi cum ipsis pervetus est, ut ego velut fabulae ab ipsis agenda, prologus fierem. Neque mihi fuit integrum eorum voluntati deesse, tametsi impudentia erat committere, ut primas in dicendo partes facundissimis propemodum hominibus praeripere viderer. Sed vel cum aliquo meo periculo coniunctissimis hominibus fuit obsecundandum, et suscipiendae partes, quas non ipse mihi ultro sumpsit, sed illi suo iure imposuerunt.		Jums un jūsu bērniem un visai Valstij veiksmi un laimi vēlot! Dižākie vīri, kā jūs vēlējāties, zinību skolu šeit atvertie, kurus ar sabiedrisko lēmumu cienījamo disciplīnu mācīšanai esat ataicinājuši, un to jums publiski paziņot ar runu manā personā viņi ir vēlējušies. Tad nu uz šīs skatuves rādītajam pirms darbības sākšanās pēc scenārija bija paredzēts sacīt prologu, ko viņi pieprasīja no manis vecas draudzības kārtā, kāda man ar viņiem jo sena, lai viņu tā kā izspēlētajai fabulai par prologu būtu es. Nedz tas būtu bijis pienācīgi viņu gribai nepakļauties, tāpat arī bezkaunība būtu pieļaut, ka pirmajās runājamajās daļās viscienījamākos vīrus rādītos pārspējis. Bet kad man ar zināmām briesmām no visciešāk iesaistītajiem cilvēkiem bija piekodināts paklausīt un arī pārējās daļas uzņemties, kuras ne es pats sev papildus uzņēmos, bet viņi ar savām prasībām to uzlika, man atlika vien paklausīt.
Quoniam autem hic locus postulat, ut consilium vestrum, quod de constituenda schola coepistis, ornemus, optarim hanc causam a facundioribus agi, qui pro dignitate praedicare, et magnitudinem rei oratione aequare possent. Nam mihi in hac infantia mea verendum est, ne culpa ingenii, laudes vestras deteram minime vulgaris sapientiae, et propemodum divinae. Etenim quod perspexistis vim et utilitatem literarum ignotam vulgo, longissimeque a conspectu multitudinis positam, conservandas esse, et asserendas ab interitu iudicatis, praesertim hoc tempore, cum ubique periclitamur, id profecto divinae cuiusdam sapientiae est. Quae enim alia res maiores utilitates toti generi humano adfert, quam literae? Nulla arte, nullo opificio, non hercule frugibus ipsis terra natis, non denique hoc sole, quem vitae authorem multi crediderunt, tantopere opus est, atque scientia literarum. Nam cum sine legibus ac iudiciis, et sine religionibus, nec teneri Respub. nec congregari coetus hominum, gubernarique possint, hominum genus		Tāpēc ka šī situācija prasa, lai jūsu nodomu, ko par dibināmo skolu esat apsākuši, pagodinām, būtu vēlēties šo lietu būt paveiktu no daiļrunīgākiem, kuri atbilstoši cienīgi pasludināt un lietas lielumu ar runas dāvanām atspoguļot spētu. Jo man šajā vārdu trūkumā godbijīgi censties pienākas, lai jūsu slavējumu vismazāk deldētu talanta un parastas gudrības un patiesi svētuma trūkuma dēļ. Jo taču ja visam cauri esat pamanījuši zemākajai kārtai nezināmo un tik ļoti tālu no vairākuma redzes loka atstāto zinību spēku un nepieciešamību, un esat to sprieduši saglabājamās, un pasargājamās no iznīcības, sevišķi šajā laikā, kad visur mēs pakļauti briesmām, tā patiesi ir bijusi kāda dievišķa gudrība. Jo kāda vēl cita lieta vēl lielāku noderīgumu visai cilvēku ciltij pienes kā zināšanas? Ne no kādas prasmes, ne amata, nedz taču pašiem zemes augļiem no zemes dzimušiem, beidzot, ne no šīs saules, kuru daudzi uzskata par dzīvības izcelsmes avotu, tik ļoti liels noderīgums nav kā no zināšanu apgūšanas. Jo ja bez likumiem vai tiesām, un bez reliģijām

ferarum ritu vagabitur, si hae occiderint, unde bonae leges procreatae sunt, nati boni mores et humanitas, per quae propagata religio ad nostram memoriam durat. Si quis parum fidei huic meae orationi habet, is earum nationum mores et vitae genus consideret, quae nullas norunt literas, quod ferunt de Scythis. Hi primum nullas habent civitates legibus constitutas, iudicia nulla, ius est quicquid fecerunt hi, qui aut viribus aut factionibus plurimum pollent, foris nulla commercia cum vicinis, nulla rerum commutatio, unum adversus famem praesidium est latrocinari multos, etiam hospitium carnibus victitare fama est, domi vero, non modo disciplina nulla, sed etiam affectus illi quos natura communiter generavit in animis hominum, fides coniugalis, amor sobolis, charitas propinquorum et familiarium, barbaris moribus extincti sunt. Nulla est scientia educandorum liberorum, sine qua boni viri nulli fiunt, nulla virtutis admiratio, nullus intellectus honesti, nullae honestis officiis copulatae amicitiae, non humanitatis ullus sensus. Postremo, nullae de religione deque voluntate Dei erga mortales rectae opiniones. Sic in genere sunt barbari alii plus, alii minus immanes, cyclopicam quandam vitam agentes. Nam cum in huiusmodi barbariis harum gentium mores degenerare necesse sit, nisi literis ad virtutem, ad humanitatem, ad pietatem excitentur ac formentur; praeclare sapienterque a vobis factum est, qui in urbem vestram honestas disciplinas, alumnas omnium virtutum, accersistis, quique pro viribus illas tueri, et conservare studetis. Porro his duris temporibus, in primis meretur laudari vestrum consilium, cum periculum est ne naufragium literae, in hoc fatali motu Rerumpub. faciant. Nam errore quodam vulgi scholae deseruntur. Quidam enim stulti concionatores a literis abstrahunt, magna pars ventri metuens, ad quaestuosas artes se recipit, postquam spes abiecta est, sacerdotum redditibus victitandi, quos solos, laboris sui praemia esse putabant. Quotus quisque enim tantopere virtutem miratur, ut gratis eam colendam esse ducat. Cum in hoc discrimine sit res literaria, decuit omnes Reges, ac Principes Rerumpub. periclitantibus disciplinis opem adferre. Sed nostri Regali partim ita crassi sunt, ut precium literarum non intelligant, partim ita mali, ut tyrannidi suae expediri credant, leges omnes, religionem, et civilem disciplinam semel aboleri. Quid de Episcopis dicam, quos et sacris et studiis literarum nostri Imperatores praeesse voluerunt. Nec aliud fuerunt olim collegia sacerdotum, nisi scholae, et ut otium, ac sumptus discentibus abunde essent, amplissimi redditus collegiis constituti sunt. Nec omnino infoeliciter apparet olim ab eo genere hominum tractatas esse cum alias literas, tum sacras. Nunc videmus nusquam esse infestiores hostes bonarum artium, quam

nedz Valsti saturēt, nedz pulcēt tautas sapulces vai to pārvaldīt kas spēj, mežonīgu cilšu plosīšanās valdīs, ja nokaus to, no kurienes tiek radīti krietnie likumi, dzimst krietnie paradumi un cilvēcīgums, caur ko izplatās reliģija, nonākot līdz uzzināšanai mūslaikos. Ja kāds pietiekami neuzticas manai runai, tas to tautu paradumus un dzīves veidus lai aplūko, pie kuriem nekā nav no zinībām, ko mēdz stāstīt par skitiem. Viņi vispirms jau ir bez kādas ar likumiem iedibinātas valsts iekārtas, tieslietu nekādu, tiesības ir par cik kādiem, kas ar spēku vai vairākumu vairāk ko iespēj, ar kaimiņiem uz ārpusi tirdzniecības nekādas, nekādu lietu apmaiņas, pret badu vienīgā aizsardzība ir daudzu aplaupīšana, arī no svešinieku miesām (apēdot) izdzīvošana ir izplatīta, tāpat mājās ne tikai nekādas disciplīnas, bet arī tās sajūtas, ko daba kopīgi radījusi cilvēku dvēselēs, laulību uzticība, bērnu mīlestība, tuvākā mīlestība un draudzība ar barbariskiem paradumiem ir izdeldēta. Nav palicis nekas no bērnu izglītošanas pazišanas, bez kā krietni vīri netop neviens, nekādas tikumu mīlēšanas, nekādas godīguma saprašanas, savstarpējas draudzības godīgu pienākumu nekādu, nekāda cilvēcīguma nojēguma. Visbeidzot, nekādas par reliģiju un par Dieva gribu pret mirstīgajiem taisnu atziņu. Tā savā veidā barbari citi vairāk, citi mazāk mežoni, kādu ciklopisku dzīvi dzīvojoši. Jo kad šādā šādu tautu barbarismā neizbēgami nākas deģenerēties tikumiem, ja vien ar zinībām pie tikumības, pie cilvēcības, pie godbijības netiek vedināti un veidoti, pārāk skaidri un gudri pie jums darīts, kuri savā pilsētā cienījamās disciplīnas visu tikumu barošanai esat pasākuši, kuras arī cik spēka ievērot un saglabāt nopūlējaties. Patiesi šajos drūmajos laikos vispirms jau jūsu nodomus pienākas slavēt, kad briesmas draud šajā Valsts sajukumā, ka zinību kuģgrime notikt varētu. Jo kādu pūļa maldu dēļ skolas tiek pamestas. Jo kādi stulbi sludinātāji no zinību apguves atvelk, lielai daļai baidoties par vēderu, un uz peļņu amatiem virzās pēc tam, kad cerība tiem ir zudusi izdzīvot no priesteru iedevumiem, ko vienīgo savu pūļu algu sev iedomājās. Kurš gan tik ļoti tikumu apbrīno, ka pa velti to kopjamu domātu. Kad zinību lieta ir šādā nevērībā, vajadzēja jau visiem valdniekiem vai vadoņiem rūpēties par Valstī apdraudētajām disciplīnām. Bet mūsu pārvaldnieki vieni ir tik rupji, ka zinību vērtību nesaprot, citi pat tik ļauni, ka no tā kā kādas tirānijas tiktāl domājas atbrīvojušies, ka visus likumus, reliģijas, un civilo disciplīnu nu vienreiz būt visus izdeldētus. Ko par bīskapiem lai saku, kurus mūsu valdnieki gribēja gan svētajām gan laicīgajām zinībām būt priekšgalā noliktus. Līdzīgi kā kādreiz bija priesteru kolēģija kā skolas un kā vaļība, un, lai izdevumi studējošajiem būtu pārpilnībā, kolēģijām tika nolikts vispilnīgākais atbalsts. Un pavisam

in illis sacerdotum sodalitiis. Proinde necessario tempore vobis in mentem venit, exulantes suis sedibus literas hospitio excipere, et tamquam domum deducere. Non pigeat adiecisse hoc decus reliquis ornamentis urbis vestrae, quae iam ante opibus, aedificiis, opificum ingeniis, ita floruit, ut conferrī cum quavis laudatissimarum urbium apud veteres recte possit. Neque alia urbs in Germani doctiores hactenus cives habuit, qui quia ad gubernandam Rempub. scientiam optimarum artium adhibuerunt, effecerunt ut reliquies Germaniae urbibus haec longe praestaret omnibus. Nunc autem cum hic domicilium honestis disciplinis constituitis, ad illum cumulum laudum vestrarum, incredibile est quanta fiat accessio. Nam si pergitis excitare hominum studia ad discendum, praeclare merebimini primum de patria, et de exteris. Cum vobis authoribus recte fuerit instituta iuventus, praesidio patriae erit: non enim ulla propugnacula, aut moenia firmiora urbium monumenta sunt, quam eruditione, prudentia et aliis virtutibus praediti cives. Spartanus dixit, muros debere ferreos esse, non saxeos. Ego vero non tam armis, quam prudentia, moderatione et pietate defendi existimo. Deinde pertinebit hoc beneficium vestrum ad reliquam Germaniam, quae huc, modo faveat Deus incepto, excolendam erudiendamque iuventutem, missura videtur, et eos in primis idoneos ad moderandas Respublicas iudicabit, qui in hac urbe tanquam in ludo ad virtutem instituti, et assuefacti fuerint. Vehitur huius urbis nomen summis laudibus, ad hospitibus apud externos, et vestro beneficio devictos animos hominum tenebitis, quae vos hominum iudicia, nisi fallor, magis quam ulla imperia delectabunt.	pārļaimīgi toreiz aprūpētas tās parādās abu veidu cilvēku, gan ļaicīgo gan svēto, skatījumā. Tagad mēs redzam, ka nekur nav naidīgāku ienaidnieku cildenajiem mācību priekšmetiem kā tajās priesteru brālībās. Tādēļ pašā piemērotākajā laikā jums prātā ienāk doma zinības, kas trimdā prom no savām mītnēm, no svešatnes izņemtas, tā kā mājup atpakaļ atvest. Lai nav kauna pievienot šo rotājumu citiem jūsu pilsētas izrotājumiem, kuras jau iepriekš bagātībā, ēkās, amatnieku prasmēs tā uzplauka, ka taisni pienāktos salīdzināt ar kuru vien no slavējamākām pilsētām pie senčiem. Nedz kādā citā pilsētā Vācijā bija mācītāki līdz šim pilsoņi, kuri, labāko prasmju zinības Valsts vadīšanai pievienojot, panāca to, ka citām Vācijas pilsētām tā bija tālu priekšā. Bet tagad, kad šeit mājvietu cienījamajām disciplīnām iedibināsiet, pie šīs jūsu slavas milzīguma neiedomājami cik daudz nāks vēl klāt. Jo ja turpināsiet uzjundīt cilvēku centienus uz mācīšanos, ievērojami nopelnīsiet ievēribu vispirms no tēvijas un arī no ārienes. Ja no jums, iedibinātājiem, jaunatne taisni būs iestādīta, tā būs par aizsardzību tēvijai: jo nekāds aizsardzības mūris vai nocietinājums nav drošāks stiprinājums pilsētām kā ar izglītošanos, ar gudrību un citiem tikumiem bruņojušies pilsoņi. Spartietis teiktu, ka mūriem jābūt no dzelzs, ne no akmens. Bet es ne tik ļoti ar ieročiem kā ar gudrību, pieticību un godbijību domāju pilsētu aizstāvēmu. Tāpēc šī jūsu labā ierosme attieksies uz visu pārējo Vāciju, kas no šejienes, ja tikai Dievs būs labvēlīgs iesāktajam, sūtīs izskolotu un izglītotu jaunatni, un iespējams tieši tos Valsts vadīšanai vispiemērotākos spriedīs, kuri šajā pilsētā izrādīsies tā kā sporta spēlēs uz tikumību iedibināti un pieradināti. Šīs pilsētas vārds ar augstāko uzslavu Izplatās uz ārpusi pie svešiem, un ar jūsu labo darbu dziedināsiet cilvēku sagrautās sirdis, ar ko jūs cilvēku spriedumus, ja nemaldos, vairāk priecēsiet par jebkurām varām.
Quanquam autem haec urbs plerique dotibus, vel cum Massilia aliisque quibusdam urbibus veteribus certare possit, tamen malo iam earum urbium exempla vobis proponere, quae nostris temporibus florere praedicantur. Maximum beneficium paulo ante haec tempora in universam Europam urbs Florentia contulit, cum primum graecarum literarum professores patria pulsos iussit ad se divertī, et non modo hospitio iuvit, sed etiam reddidit illis sua studia, postquam amplissimis stipendiis ad docendum invitavit. In reliqua Italia professores artium e Graecia profugos, nemo aspiciēbat, et una cum Graecia linguam, et literas graecas amississemus propemodum, ni Florentia doctissimos homines calamitate levasset, quod absque Florentinis fuisset, futurum fuit, ut prorsus obsolesceret latina lingua, sic vitiata barbarie conspurcataque: et graecae linguae ne quidem ulla iam	Lai arī šī pilsēta visnotaļ ar spējām kaut vai ar Masilīnu un ar kādām vēl citām senām pilsētām cīnīties spētu, tomēr vairāk piedāvāt gribu jums to pilsētu piemērus, kuras tiek vēstītas plaukstošās mūsu laikos. Nedaudz agrāk mūsu laikiem vislielāko labumu visā Eiropā pienesa Florences pilsēta, kad vispirms jau pie sevis nomitināt lika no dzimtenes padzītos grieķu zinību profesorus, un ne tikai palīdzēja ar viesmīlību, bet viņiem viņu studijas pēc tam arī atgriezta, kad ar bagātākajām atlīdzībām pie mācīšanas bija pieaicinājuši. No Grieķijas padzītos priekšmetu pasniedzējus pārējā Itālijā neviens neuzlūkoja, un kopā ar Grieķiju valodu arī grieķu zinības visiespējamāk mēs būtu zaudējuši, ja vien Florence no iznīcības nebūtu izglābusi izglītotākos vīrus, tā ka bez florenciešu iejaukšanās būtu noticis tas, kam būtu bijis jānotiek, ka pilnībā iznīktu latīņu valoda, kas tik barbariski sabojāta un samaitāta: arī

vestigia extarent, et occidissent una monumenta religionis nostrae, nec iam sacrorum librorum titulos, amissa graeca lingua, quisquam intelligerit. Nam Roma misere esuriebant exules illi, cum pontificae opes, praecipue collocari deberent vel in calamitosos, vel in eos, qui tractatione literarum religioni operam navarent.	no grieķu valodas vairs ne pēdas nebūtu palicis, un būtu nokauts viens no mūsu reliģijas pieminekļiem, jo svarīgāko svētajās grāmatās, zaudējot grieķu valodu, neviens vairs nesaprastu. Jo izraidīti tie pēc Romas nožēlojami salka, jo augstā priesteru pūlēm galvenokārt vajadzēja vērsties vai nu pie sagrautajiem, vai pie tiem, kuri ar zinību darbību reliģijai visnepieciešamāko pašizliedzīgi veica.
Theodorum Gazam, bone Deus, quantum virum aiunt, cum illos Aristotelis et Theophrasti libros in Latinam linguam versos Pontifici offerret, codicem exhibuisse sumptuosius ornatum, ubi Pontifex interrogans, quanti ornasset librum, nihil praeter eos sumptus rependit, nulla auctori pro laboribus, quos in difficilimo opere vertendo exhauserat, reddita merces. Porro ad exemplum pertinebat ampliora praemia dari, vel pro libro non perinde utili ut ille erat. Sed nec utilitas operis permovit Pontificem ad remetiendam gratiam uberiolem. Sed postquam Florentinorum beneficio honestae artes reviviscere coepere, magna utilitas inde ad omnes gentes derivata est, multorum ubique excitata sunt ingenia, ad optimarum rerum studium. Nam et Latinos homines Graecorum aemulatio ad patriam linguam instaurandam, quae pene funditus collapsa erat, exstimulavit. In urbibus leges publicae emendatae sunt, denique expurgata religio, quae iacebat ante monachorum somniis obruta et oppressa. Qua de re quanquam variant hominum iudicia, tamen ego sic existimo, bonos viros rectius pervidere vim naturamque religionis, hoc tempore firmiora solatia conscientiae tenere, quam fuerunt illa, quae paulo ante monachi tradiderunt. Non dubium est igitur quin praeclare Florentia de omnibus gentibus merita sit, quae literas velut e naufragio in portum recepit, conservavitque.	Teodoru Gazu, ak krietno Diev, kādu vīru stāsta, kad tās Aristoteļa un Teofrasta grāmatas latīņu valodā pārtulkotas augstajam priesterim pienesa, krāšņi izrotātu greznu grāmatu izrādot, kad augstajam priesterim jautājot, cik vērtējot grāmatas izrotājumu, neko, izņemot to noformējumā patērēto, neatmaksāja, neko autoram par pūlēm, kas patērēts visgrūtākajā šajā tulkošanas darbā. Galu galā salīdzinājumam bagātāku atalgojumu dot pienāktos pat par grāmatu ne tuvu tik lietderīgu kā tā. Bet ne jau darba noderīgums ietekmēja augsto priesteri bagātāka atalgojuma neatvēlēšanai. Bet pēc tam, kad florentiešu pūlēm pateicoties cienījamie mācību priekšmeti sāka atdzīvoties, sāka parādīties visās tautās gan liels noderīgums no tiem, kā arī daudzu jau daudzu visur izaicinātā spēju attīstība uz visizcilāko lietu studijām. Jo pēc grieķu parauga uzjundīja arī latīņu cilvēkus tēvzemes valodas atjaunošanai, kas gandrīz pilnībā bija jau sagrauvusi. Pilsētās publiski tika laboti likumi, kad beidzot reliģija tika attīrīta, kas iepriekš priesteru miegos gulēja ierakta un nospiesta. Kādēļ arī, lai ar cik atšķirtos cilvēku spriedumi, bet tomēr tā es domāju krietnos vīrus spēt taisnīgāk pārredzēt reliģijas spēku un dabu, šiem laikiem stiprāku mierinājumu dodot apziņai, kā bija tā, ko nedaudz pirms tam piekopa mūki. Nav šaubu, ka brīnišķā Florence no visām tautām ir izpelņījusies ievērību, kas zinību apguvi, tā kā no kuģgrimes ostā uzņēmusi, pasargāja.
Huius urbis exempli, vos his miseris temporibus bonas artes defendite, cum Episcopi pro literis arma tractant, et reliqui principes hanc curam se indignam ducunt, passim tumultuatur Germania, et ad arma conclamat, et quemadmodum est in veteri versiculo:	Sekojoj šīs pilsētas piemēram aizstāviet arī jūs šajos briesmīgajos laikos krietnās mākas, kad bīskapi zinību vietā ķeras pie ieročiem, un pārējie valdnieki šo rūpi domā esam sev necienīgu, kad it visur Vācija mutuļo un pie ieročiem sauc nu gluži kā šajā pantiņā:
Pellitur e medio sapientia, vi geritur res.	Tiek izdzīta no vidus gudrība, ar spēku darītas lietas.
Id his studiis maxime officit. Nam si inter arma silere leges, recte dixit Cicero, quanto magis hae nostrae artes obmutescunt, in otio natae atque alitae. In his motibus ruinam omnes bonae artes minantur, nisi Deus faciat, ac his qui rerum potiuntur mentem det instaurandi literarum studia. Vos vero ne desistite urgere honestissimum et sanctissimum propositum. Etenim neque Deo gratius a vobis officium ullum, neque utilius civitati vestrae praestari potest.	Tas šiem centieniem visvairāk traucē. Jo ja pie ieroču šķindas klusē likumi, kā pareizi saka Cicerons, cik daudz reiz vairāk mūsu šīs mākas apklust, kas vaļībā dzimušas un barotas. Šādos nemieros sagravē draud visām cildenajām mākām, ja vien Dievs nedarīs tā, ka tiem, kas pie lietām ko spēj, iedos prātu zinību atjaunošanas pūliņiem. Bet jūs nemitējieties sekmēt visgodīgāko un svētāko apņemšanos. Galu galā Dievs nevarētu uzrādīt jums kādu pienākumu dārgāku vai noderīgāku jūsu valstij.
Porro cum recte facta plerunque sequatur invidia, non	Tālāk, ja patiesi notiekošajam bieži seko naids, nav šaubu

dubio quin cum iniquis quorundam iudiciis vobis certandum sit. Sed est fortis viri invidiam in recte factis contemnere, fortasse certandum est vobis et cum aliis difficultatibus, quae consilia vestra in provehenda Schola, remoraturae videntur, quas ita vincetis, si cogitabitis, Deo vos in hac re morem gerere. Nam nisi literis conservatis, durare religio et bonae leges non possunt: praeterea exigit Deus, ut liberos vestros ad virtutem ac religionem instituatis. Est autem non modo in superos impius, sed plane humana specie beluina mentem tegit, quisquis non dat operam, ut sui liberi rectissime instituatur, hoc inter hominum ac beluam discrimen natura fecit, quod beluae deponunt curam scholis, cum adolevit, homini iniunxit, ut ex se procreatos non modo in prima infantia alat, sed multo magis, ut mores eorum, cum adoleverint, ad honestatem formet.	ka jums ir jācīnās ar kādiem netaisniem spriedumiem. Bet drosmīga vīra tiesā ir ar taisni darīto naidu nicināt, iespējams arī, ka jums jācīnās ar citām grūtībām, kas jūsu lēmumus skolas dibināšanā cenšas novilcināt, kuras spēsiet uzvarēt tikai tad, ja domāsi, ka Dievs jums šajā lietā piešķir morālu spēku. Jo, ja vien ar zinību apguvi nepasargāsi, reliģija un krietnie likumi ilgtin ilgt nevarēs: tikai tā Dievs galā panāk, ka iedibina savus bērnus tikumībā un reliģijā. Tas taču ir ne tikai pārmērā bezdievis, bet gandrīz ar cilvēka izskatu dzīvniecisku prātu apsedzis, kas nerūpējas par to, lai viņa bērni vispilnīgāk tiktu izglītoti, jo daba rada starp cilvēkiem un zvēriem to atšķirību, ka dzīvnieki noliek rūpi pēc mācīšanas, kad pieaug, bet cilvēkam piejaucē, lai no sevis radītos ne tikai no agras bērnības barotu, bet daudz vairāk, lai to paradumus, kad tie paaugtos, uz visgodīgāko veidotu.
Quare in primis in bene constituta civitate, scholis opus est, ubi pueritia, quae seminarium est civitatis, erudiatur, valde enim fallitur si quis sine doctrina solidam virtutem parari posse existimat, nec ad Respub. gubernadas quisquam satis ideonus est, sine scientia earum literarum, quibus ratio omnis regendarum civitatum continetur. Haec cum expendetis, non invidia, non ullis aliis difficultatibus patiemini vos absterreri, quo minus ad discendum vestros cives invitetis. De professoribus vestris hoc polliceri vobis possum, et eruditionem suscepto oneri parem esse, et in fungendo munere summam fidem futuram. Christum precor ut auspiciis gravissimi negotii faveat, et vetra consilia studiaque discentium fortunet.	Kādēļ vispirms jau labi nostādītā valstī ir nepieciešamība pēc skolām, kur bērneli, kas ir valsts sēklojums, tiktu mācīti, jo ļoti maldas, ja kas iedomājas stingru tikumu iespēt sagatavot bez mācības, nedz Valsts vadīšanai kāds gana atbilstīgs ir bez to zinību klāsta, ar kuriem jebkuras vadāmas valstības saprātīgums nāk sakarā. Ja šo visu lietosiet, nenāksies jums nedz nelabvēlību panest, nedz kādas citas grūtības, kas būtu par iemeslu jūsu pilsoņu atbaidīšanai un mazāk uz mācīšanos ataicināšanai. Par jūsu profesoriem šo varu jums apsolīt gan izglītību uzņemtajai nastai atbilstošu esam, gan ielietotajā dāvanā visaugstāko uzticamību nākotnē būt paredzamu. Kristu lūdzu, lai tik nopietna pasākuma aizbildņiem viņš būtu labvēlīgs, un jūsu nodomi un studējošo pūliņi sekmētos.
Dixi.	Dixi / esmu runājis